

זה לא התחיל בשאתילא, ולא נגמר שם:

מילחמת הלבנון מעוררת בעיות מצפוניות עמוקות עוד יותר

ארץ בלי דהתמים

הלכנוניוים רדו בהם, עצרו, עינו וגורשו. כל מי שהרים ראש, כל מי שמתח ביקורת, כל מי שהעז לקחת חלק בחיי המדינה שבה מצאו את עצמם, דוכא כלא חמה.

הם ישבו על נהרות לבנון וחלמו על פלסטין. הם לא ידעו כי כפריהם נמחקו בינתיים מעל פני האדמה בדחפורים. עד כי שוב אי אפשר עוד לאתר את שרידיהם; שבתיהם בערים נמסרו לעולים חדשים; שאדמותיהם הופקעו והפכו מישבות התיישבות.

(האמנתי או שכדאי לישראל להניח לחלק מהם לחזור הביתה, ולשלם פיצויים ביד נדיבה לכל האחרים, כדי שיוכלו לבנות לעצמם חיים חדשים. האמנתי אז כי בכך ניתן לפתור את הבעיה, ולעקור את שורשי השינאה והרעל. כיום, כעבור שש מילחמות ורבות הרוגים, אני מאמין יותר מתמיד שצדקתי אז.)

רבים מן החיילים שפגשו השנה ללבנון כדי לשבור את "תשתית המחבלים" באו מבתיים ומאדמה שהיתה שייכת לפלסטיים אלה, וש"הפקעה כלא פיצוי או תמורה.

מירשם

למילחמת אזרחים

ה מיפנה שחל בחיי הפלסטינים בלבנון בא בעיקבות הקמתם של האיר"גונים הפלסטיניים הלוחמים (המחבלים) ואירגונם המדיני, אש"ף.

הצעירים התגייסו, לבשו מדים, התאמנו בנשק, פה ושם בוצעו פעולות צבאיות.

ישראלי הגון אחד, שקיבל על עצמו לברר את האמת ההיסטורית במחקר אמין, שית-קבל על דעת הקהילה המדעית העולמית. (לדעתי האמת היא זו: חלק ברחו על פי עצת מנהיגיהם קצרי-הראוי. חלק גורשו עלידינו בכוח ובאימים, ואילו חלק הארי ברחו סתם מפני המלחמה, כשם שכמעט כל אוכלוסייה אזרחית חסרת ישע בורחת מפני האש, מתוך אמונה כי תחזור הביתה בשוך הקרבות, כעבור כמה ימים או שבועות.)

את זאת אסור לשכוח אף לרגע את: יש לנו חלק רב כאחריות לעצם הימצאותם של הפלסטיים ה"הפלסטינים בלבנון. לא נוכל להת"נער ממנה לעולם.

על נהרות לבנון

ה חווייה הפלסטינית בלבנון, כדור הראשון שאחרי הגירוש. תוארה בצורה נוגעת ללב על-ידי גדול הסופרים הפלסטיניים כדור הזה, עיסאן כפאני, עורך העיתון של החזית העממית לשיחרור פלסטין בבירות. שנהרג בפעולה מתחכמת.

הפלסטיים חסרי-הישע שכבו בפרדסים תחת כיפת-השמיים (אז כמו ברגע זה), בהדרגה קמו ה"מחנות" — ראשידה ועין אליהלוה, שאחילא וצברה, ורבים אחרים. היו אלה שכונות-עוני, אשר בהשוואה אליהם היו המעברות שלנו גני-עדן, וש"כונת-התיקוה היא איזור של וילות. איש לא הגן עליהם, איש לא חס עליהם. לבנון היא ארץ בלי רח"מים. הם לא זכו באזרחות, ולא כעבורה הגונה. שרותיה-הביטחון

ככל אומה יש המוכנים להצדיק כל טבח ליהנות מכל זוועה. גם אצלנו. אכן, והי חרפה. אבל זוהי חרפה מצוייה. אין לה חשיבות, כי הודעות מוסרית אינה סקר של דעת-הקהל, ולא הצבעה בקלפי. היא פורצת מליבם של הטובים בעם, של יפיי הנפש ואצילי-הלב. וכאשר אלה מונים מאות אלפים, ומבטאים את דעתם של מיליונים — זהו ניצחון מוסרי כביר.

כל זה קרה כיגלל פוגרום אחד, אבל המצפון הלאומי שהתעורר צריך להדליק מנורה של אמת, שתאיר שטח רחב יותר.

בעוד שועדת-החקירה הממלכתית בורקת מי נושא באחריות הישירה והעקיפה בטבח מסויים זה, חייבים אנחנו להרים את עינינו ולהתמודד עם כל הבעיות המוסריות הכרוכות בטרגדיה הישראלית בלבנון, ובי חלקנו בה.

זה לא התחיל כשאתילא וכצברה. זה לא התחיל במילחמת-הלבנון. זה עדיין לא נגמר.

נאזורגא אומץ ונחזור אל ההתחלה.

ב 6 באפריל 1903 הסתער המון מוסת בעיר קטנה, בכסרביה הרוסית, על שכניו היהודים.

תחת עיניהם הפקוחות של חיילי הצאר ושוטרי הם הרגו נשים וגברים, זקנים ותינוקות.

כך נקראה הפך שמה של עיירה זו סמל עולמי של זוועה: קישניב. האנושות כולה הודעזה. יהודי העולם הוחרדו משלוותם. הרעיון הציוני, שנוסח כמה שנים לפני כן כמישחק אינטלקטואלי של מתי-מיספר, הפך נחלת-המונים.

הפוגרום של קישניב היה לתמרוך בדרי כו של העם היהודי. חיים נחמן ביאליק כתב עליו שיר בן-אלמוות. ההלם של פוגרום זה הוליד את העליה השניה, ששיני תה את פני הארץ ואת דמות העם.

הנה הירון ציוני: כמה בני-אדם נהרגו בפוגרום קישניב?

התשובה: 43 נשים, גברים וילדים. ארבעים ושלשה.

בפוגרום של שאחילא וצברה, שהפך את שמותיהם של שתי שכונות אלה לסמל

מאח

אורי אבנרי

למען שלוות ליבנו. למען בריאות נפשנו. למען יושר רוחנו.

מניין באו

ת ושבי שאתילא וצברה לא הגיעו ל"מחנות" אלה מכוכב אחר. הם לא נפלו מן השמיים. הם הגיעו לשם בעיקר בות מאורעות היסטוריים מסוימים. הם הוברחו ללבנון על-ידי מיד"חמת תש"ח, המילחמה שאנחנו רואים בה את מילחמת-השיחרור או מילחמת-העצמאות שלנו — ושפרצה מפני שמנהיגי הערבים בפלסטין לא הסכימו לחזקתה.

הם באו מחיפה ומעכו, מצפת ומטבריה, ומעשרות כפרים שנמחקו לאחר מכן מעל פני האדמה. וששוב אינם קיימים אלא במפות ישנות. ובלב הפלסטינים, בניהם, נכדיהם, ניניהם וחימשיהם.

(והי חויה קשה הכרוכה כימעט בכל מיפגש עם פלסטינים בנכר, אתה שואל, בסקרנות, "מניין המישפחה שלך?" ובעלי שיחך עונה לך באיזכור שם של כפר, שאת שמו שכחת מזמן, או שכלל לא ידעת אותו מעולם.)

כתבתי בכוונה שהם "הוברחו על-ידי המילחמה". על נסיבות הבריחה הזאת נטשו עד היום ויכוח מר ומילחמת-תעמולה. אין זה מיקרה שלא נמצא עד היום היסטוריון

עולמי, נהרגו פי עשרה, פי עשרים, ואולי פי שלושים או חמישים. איש אינו יודע. יתכן שאיש לא יידע לעולם.

בפוגרום זה, שנערך על-ידי קלגסים מא"רונים תחת עינם הפקוחה של חיילי ישראל, נורו, נדקרו למוות, נחתכו הגרר נות, נשרפו, פוצצו ונקברו חיים גברים ונשים, זקנים ותינוקות. חלק מן הגופות וחלקי-גופות התגלו ונקברו.

באותו פוגרום גם "נעצרו" מאות — ואולי אלפי — גברים, שהובלו ליעד בלתי ידוע. גם זה תחת עינם הפקוחה של חיילי ישראל. איש אינו יודע אם אנשים אלה חיים או מתים, אם נהרגו או עונו למוות. זוהי קישניב הפלסטינית.

פייהנפש

ב קרב חלק מן הציבור היהודי גרם פוגרום זה להתעוררות מצפונית, שלא ידענו כמה מאז קום המדינה.

לא קיבאו ולא כפריקאסם, לא ה"חריי גים" בסיני ולא הרג המפגינים בגדה המערבית גרמו להודעות כזאת של המצפון הלאומי.

יש לכך השפעה מטהרת. מי שחשש שמא גם לבנו, קהו חושינו ונשטף מוחנו עד ללא תקנה, הועמד על טעותו. המצפון היהודי חי וקיים.

בוודאי, אין זה מצפון האומה כולה.

פני הבעייה אשה פלסטינית בראשידה יושבת לפני ביתה ההרוס ומנפה מנה של קיסניות. לפני 34 שנים ברחו מכפר ליד עכו, שנמחק מעל פני האדמה. כל הגברים במישפחתה נעצרו ונעלמו. מה יקרה לה?